

Frankrijk

IJzersterke combinatie geografie en geschiedenis

Waarom kost het zo veel moeite om geografie op de agenda te houden? Kunnen we leren van Frankrijk? Een pleidooi van een ervaringsdeskundige voor macrogeografie op school.

‘Oh ... Yes! Now I understand: geography is the best discipline to understand the world!’, zei professor Hiroyuki Yoshikawa eens tegen mij. Hij was zelf een chemisch ingenieur, voormalig president van de universiteit van Tokio, een coryfee in onderzoek en wetenschap in Japan en internationaal, en voorzitter van tal van nationale en internationale organisaties. Zoals zo veel natuurwetenschappers raakte hij naarmate hij ouder en meer ervaren werd, steeds meer geïnteresseerd in thema’s als duurzame ontwikkeling en de toekomst van onze wereld. Daarom was hij ook voorzitter geworden van de Japan Foundation for the United Nations University, die zich sterk richt op deze thema’s. Het was geen toeval dat wij elkaar vaak ontmoetten, in de jaren dat ik rector was van de Verenigde Naties Universiteit, gevestigd in de Japanse hoofdstad. In die functie was ik direct betrokken bij de voorbereiding van de strategie van de Millennium Ontwikkelingsdoelen en kon ik later tijdens de World Summit on Sustainable Development in Johannesburg (2002) onder meer het initiatief voor de Decade on Education for Sustainable Development lanceren. Het waren activiteiten waarin mijn geografische achtergrond uitstekend van pas kwam. Die ervaring had ik ook eerder al gehad. Waar ik ook werkzaam was – vóór mijn benoeming in Tokio was ik onder meer rector van de Universiteit Utrecht – steeds bleek geografie een uitstekende basis te bieden. Geografie is evident onmisbaar voor een goed begrip van onze wereld

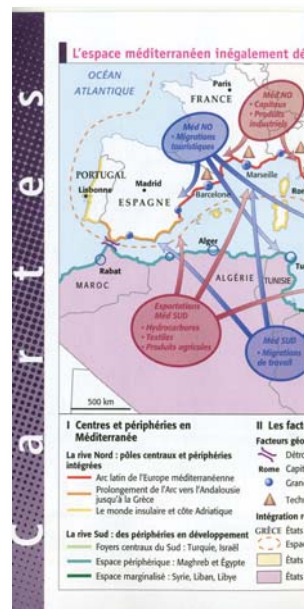
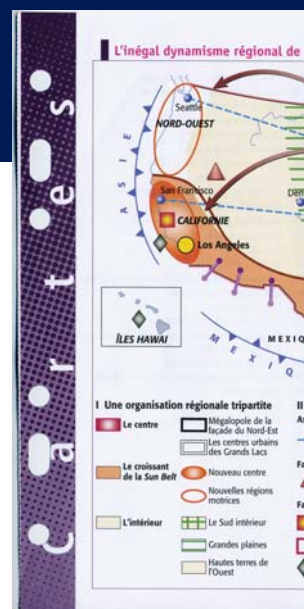
op alle schaalniveaus van lokaal tot mondiaal, en voor het bepalen van wenselijke richtingen voor verdere ontwikkeling. Desondanks blijkt het steeds weer moeite te kosten om geografie op de agenda te houden. Hoe komt dat toch en is dat in alle landen zo? Leidt de sterke focus op toepassingen van de geografie binnen ons eigen land ertoe dat de potentie en kwaliteiten van de geografie op de hogere schaalniveaus worden veronachtzaamd? En dat daardoor goede kansen voor de geografie op school worden gemist?

Deze vragen zijn vaak bij me opgekomen. Ook afgelopen zomer toen ik in Pauillac het *Maison de la Presse* (de ‘Bruna’ van Frankrijk) binnenliep en daar een aantal boekjes in handen kreeg die tot doel hebben toekomstige studenten voor te bereiden op het *baccalauréat*, het examen dat in Frankrijk de toegang tot universitaire studie bepaalt. Nuttige boekjes, zomaar tussen alle kranten en tijdschriften die de bulk van de omzet van de vele *Maisons de la Presse* uitmaken.

Pauillac is geen bijzondere plaats, al zullen degenen die de wijnroute in de Médoc hebben gereden, er wel geweest zijn. De Médoc is voor

Geografie is onmisbaar voor een goed begrip van onze wereld op alle schaalniveaus

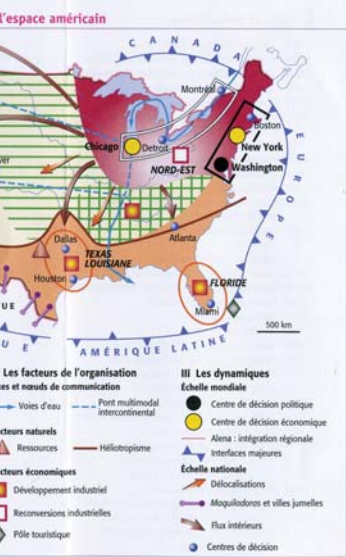
Fiches BAC Géographie en Annabac Histoire – Géographie monden beide uit in samenvattende kaarten die het Franse wereldbeeld in hoofdlijnen weergeven. Hier de voor- en achterkant van de uitvouwkaart uit Fiches.

geografen in veel opzichten een openluchtlaboratorium. De streek wordt gekenmerkt door de kalkrug in het centrum waarop de *wijnchateaus* bloeien, moerassige weilanden op het vlakke land richting de Gironde en uitgestrekte naaldbossen die het kolonisiatielandschap in de richting van de badplaatsen aan de Atlantische Oceaan domineren. Snelle economische ontwikkeling heeft dit gebied inmiddels volledig in haar greep: een indrukwekkende suburbane ontwikkeling vanuit Bordeaux, snel toenemend toerisme, maar vooral ook de grote rol die Chinezen gaandeweg in de zichtbaar groeiende wijnproductie en handel zijn gaan spelen. Het is niet moeilijk in deze streek de geografie en geschiedenis samen te zien optrekken.

Driestromenland

Nieuwsgierig begon ik in de beide boekjes te lezen. Het Franse *baccalauréat* is een driestromenland. Eén stroom, de *série littéraire*, sorteert voor

Sigles et abréviations

ACP	Afrique-Caraïbes-Pacifique	PAM	Plan d'action pour la Méditerranée
ALENA	Accord de libre-échange nord-américain (1992)	PECO	Pays d'Europe centrale et orientale
ANZUS	Australie, Nouvelle-Zélande, États-Unis (traité)	PED	Pays en développement
APD	Aide publique au développement	PDEM	Pays développés à économie de marché
APEC	Coopération économique Asie-Pacifique	PIB	Produit intérieur brut
ASEAN	Association des nations d'Asie du Sud-Est	PMA	Pays les moins avancés
CA	Chiffre d'affaires d'une entreprise	PME	Petites et moyennes entreprises
CB	Central Business District ou quartier des affaires	PNB	Produit national brut
CECA	Communauté économique du charbon et de l'acier	PSEM	Pays du Sud et de l'Est méditerranéen
CEE	Communauté économique européenne	RD	Recherche-développement
CEI	Communauté des États indépendants	RDA	République démocratique allemande
CNUCED	Conférence des Nations unies sur le commerce et le développement	RNB	Revenu national brut
DIT	Division internationale du travail	RU	Royaume-Uni
EU	États-Unis	SAU	Surface agricole utile
EV	Espérance de vie à la naissance	SDEC	Schéma de développement de l'espace communautaire
FEDER	Fonds européen de développement régional	SME	Système monétaire européen
FEDGA	Fonds européen d'orientation et de garantie agricole	UE	Union européenne
FMI	Fonds monétaire international	UEM	Union économique et monétaire
FMN	Firmes multinationales	UNESCO	Organisation des Nations unies pour l'éducation, la science et la culture
FSE	Fonds social européen	UPM	Union pour la Méditerranée
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade	URSS	Union des républiques socialistes soviétiques
GD	Groupe des 8 pays les plus industrialisés	VA	Valeur ajoutée
IDF	Investissement direct à l'étranger	ZEP	Zone industrielle-portuaire
IDH	Indice de développement humain	ZIS	Zone économique spéciale
IPH	Indice de pauvreté humaine		
ISDH	Indice sexospécifique de développement humain		
NPI	Nouveaux pays industrialisés		
NPIA	Nouveaux pays industrialisés de l'Asie		
OMC	Organisation mondiale du commerce		
ONG	Organisation non gouvernementale		
ONU	Organisation des Nations unies		
OPEP	Organisation des pays exportateurs de pétrole		
OTAN	Organisation du traité de l'Atlantique Nord		
OTASE	Organisation du traité de l'Asie du Sud-Est		
PAC	Politique agricole commune		

op studies in de geesteswetenschappen, een tweede op studies in de natuurwetenschappen en een derde leidt in de richting van de sociaal-economische wetenschappen. Het examenniveau komt ruwweg overeen met het havo/vwo-niveau in Nederland. Anders dan in ons land is in alle drie stromen geografie onderdeel van het examen. Anders is ook dat de band met de geschiedenis in Frankrijk van oudsher sterk is. Dat blijkt ook uit de boekjes. In alle drie de séries van het baccalauréat is *Histoire & Géographie* een verplicht onderdeel. In de natuurwetenschappelijke en de sociaalwetenschappelijke stroom zijn er daarnaast ook aard- en levenswetenschappen.

De boekjes laten zien dat in Frankrijk inhoudelijk interessante aardrijkskunde voorop staat. Tot mijn grote genoegen: het gaat er in de scholen niet om de aardrijkskunde als geografie wetenschappelijker te maken, maar inhoudelijk interessanter. Misschien is het wel een voordeel dat het Frans alleen het woord *géographie* kent. Daar

heeft zich nooit iemand het hoofd hoeven breken over de verschillen tussen geografie en aardrijkskunde. Pinchemel, Claval, Bailly: ze zijn allemaal *géographe*.

De twee boekjes die ik heb bekeken, zijn de *Fiches BAC Géographie* en de *Annabac Histoire – Géographie*. Beide zijn uitgegeven door Hatier en worden begeleid door colleges die je met een MP3-speler kunt afluisteren of studiemateriaal dat op internet toegankelijk is als je het boekje hebt gekocht. De auteurs hebben gezocht naar onderwerpen waarbij geschiedenis en aardrijkskunde elkaar nadrukkelijk ondersteunen. Beeld-

Het gaat er op school niet om aardrijkskunde wetenschappelijker te maken maar interessanter

vorming, erop gericht onze wereld beter te begrijpen, lijkt het hoofddoel. De focus ligt op wat de helaas te vroeg overleden Urechtse geograaf Joeke Veldman 'macrogeografie' noemde: geografie op het niveau van de wereld als geheel of van de grote regionale gehelen. De *Fiches BAC* behandelt in vogelvlucht zeven hoofdonderwerpen: (1) *un espace mondialisé*, (2) Noord-Amerika, (3) de Europese Unie, (4) Oost-Azië, (5) eenheid en verscheidenheid van het Zuiden, (6) een Noord-Zuid-overgangsgebied: de mediterrane ruimte, (7) een staat en een territorium in transformatie: Rusland. De onderwerpen zijn op zich niet verrassend. Voor Frankrijk is uiteraard het Middellandse Zeegebied een logische keuze. Het gebruik van het woord *mondialisé* is nuttig. Ook in Nederland zouden we meer gebruik moeten maken van het verschil tussen mondialisering en globalisering. Helaas bestaat in het Engels die mogelijkheid niet, maar mondialisering is een veel ruimer, meer 'geografisch geladen' begrip dan de

term globalisering, die in de loop der tijd verengd is tot alleen de economische kant van dit proces, met veronachtzaming van de geografische, sociale, politieke en culturele aspecten.

Het boekje *Annabac* geeft ook een overzicht van de geschiedenisonderwerpen; logisch want aardrijkskunde en geschiedenis zijn in Frankrijk één onderdeel van het baccalauréat. Deze onderwerpen zijn gegroepeerd in drie hoofdstukken: (1) de wereld, (2) Europa en (3) Frankrijk, alle drie van 1945 tot op heden. Voor geografie worden dezelfde zeven onderwerpen genoemd als behandeld in de *Fiches BAC*, maar nu gegroepeerd in drie hoofdstukken: (1) *un espace mondialisé*, (2) *les grandes aires de puissance dans le monde* en (3) *des mondes en quête de développement*. Met opzet heb ik deze Franse uitdrukkingen niet vertaald, omdat ze anders aan zeggingskracht zouden inboeten. Beide boekjes monden uit in samenvattende kaarten die het Franse wereldbeeld in hoofdlijnen weergeven; verhelderend en richtinggevend. Teksten en kaarten maken duidelijk dat in Frankrijk het streven is om door middel van geschiedenis en aardrijkskunde, in samenhang, een nieuwe generatie de wereld te laten begrijpen. Samen sterker, niet alléén strategisch, maar écht, inhoudelijk! Zo komen we ook weer dichterbij de meest duurzame pijler van het KNAG: de wereld (beter) begrijpen in al haar facetten, fysisch en sociaal, economisch, cultureel en politiek; historisch en hedendaags. Een idee? •

Hans van Ginkel (1940) studeerde sociale geografie en behaalde een onderwijsbevoegdheid voor aardrijkskunde en geschiedenis. Hij begon als leraar aardrijkskunde aan het Thomas à Kempis College te Arnhem, een experimenteerschool voor de Mammoetwet. In 1968 werd hij naar de Faculteit Geografie aan de Universiteit Utrecht gehaald, vooral om bruggen te slaan naar het aardrijkskundeonderwijs. Zo gaf hij (mede) leiding aan de mavo-applicatiecursussen aardrijkskunde en zat in de KNAG-commissie die adviseerde over de lerarenopleiding aardrijkskunde. Ook was hij voorzitter van de commissie die de eindexamenprogramma's aardrijkskunde voorbereidde. In 1980 werd hij hoogleraar en was van 1986-97 rector magnificus van de Universiteit Utrecht. Hij was daarna tien jaar ondersecretaris-generaal van de Verenigde Naties en rector van de Universiteit van de Verenigde Naties in Tokio. In 2001 ontving hij de Plancius-medaille van het KNAG.

Bronnen

- Martin, S. 2009. *Fiches BAC, Géographie Terminale L/ES*; www.fichesbac.com.
- Clavel, C., J-F. Lecaillon, A. Pautet, J. Asklund, B. Descamps & M. Marc 2011. *Annabac Sujets et Corrigés 2012, Histoire – Géographie Terminale L/ES/S*. Hatier; www.annabac.com.